

Vapaa-ajan asuminen Euroopassa

Vapaa-ajan asuminen, kesämökkeily ja matkailu ovat toisiaan lähellä olevia teemoja. Suomenkielessä on myös monta termiä kuvaamaan vapaa-ajan asumuksia kuten vapaa-ajan asunto, loma-asunto, kesämökki ja kakkosasunto. Tarkemmin ajateltuna niissä on kuitenkin sisällöllisiä eroja ja ne tarkoittavat hieman eri asioita. Kun tarkastellaan vapaa-ajan asumista Euroopan tasolla, tulee vivahteita entisestään lisää. Zoran Rocan toimittama kokoomateos ”Second home tourism in Europe – Lifestyle issues and policy responses” käsittelee monipuolisesti vapaa-ajan asumista Euroopassa.

Roca määrittelee kirjan tavoitteeksi tuoda esiin viimeaikaisia näkemyksiä eurooppalaisen vapaa-ajan asumisen alueellisesta ja sosiaalisesta moninaisuudesta matkailun (tourism) ja liikkuvuuden (mobility) näkökulmasta. Teos koostuu 12 artikkelista, jotka sisältävät niin teoreettisia kuin empiirisäkin tutkimuksia. Artikkeleissa ovat edustettuina erityisesti Etelä-, Länsi- ja Pohjois-Eurooppa, ja artikkelit on ryhmitelty kolmen teeman alle.

Ensimmäinen teema käsittelee vapaa-ajan asuntojen omistukseen ja paikkaan kiinnittymiseen liittyviä näkökulmia Iso-Britanniassa, Pohjois-Irlannissa sekä Irlannissa, Espanjassa, Italiassa ja Portugalissa. Teeman ensimmäisessä artikkelissa Chris Paris vertailee viimeaikaista kehitystä vapaa-ajan asuntojen omistuksessa Iso-Britannian ja Irlannin välillä. Artikkelit käsittelee vapaa-ajan asuntojen omistusta ennen maailmanlaajuista talouskriisiä vuonna 2007 ja sen jälkeen. Sekä Iso-Britanniassa että Irlannissa vapaa-ajan asuntojen omistus kasvoi 1990-luvun alun jälkeen talouskriisiin asti. 1990-luvun puolivälissä valtaosa brittiläisten vapaa-ajan asunnoista sijaitsi kotimaassa, mutta 2000-luvun jälkeen kasvu omistuksessa on siirtynyt ulkomaille. Lisääntynyt vauraus ja liikkuvuus ovat mahdollistaneet vapaa-ajan asuntojen ostamisen kauempaa Euroopasta ja sen ulkopuolelta.

Tomás Mazón, Elena Delgado Laguna ja José A. Hurtado tarkastelevat ”asumismatkailua” (residential tourism) Espanjan rannikkomaakunnassa Alicanteessa. Osassa alueen kunnista lähes 80 prosenttia asuntokannasta on vapaa-ajan asuntoja. Kehitys on tuonut alueelle sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia, mutta toisaalta kasvua ei ole kontrolloitu, mikä on johtanut siihen, että asutuskeskittymät ovat osan vuodesta tyhjillään. Kirjoittajien haastattelemien asiantuntijoiden mukaan hotelliperustainen turismi olisi parempi vaihtoehto kuin vapaa-ajan asumiseen perustuva.

Antonella Perri perehtyy artikkelissaan ”paluuturismiin” (roots tourism) Italiassa. Perrin mukaan paluuturismilla tarkoitetaan ihmisten

KIRJAESITTELYSSÄ:

Zoran Roca (toim.) 2013.

Second Home Tourism in Europe - Lifestyle Issues and Policy Responses. Ashgate Publishing Limited, Englanti. 331 s.

MAIJA SIKIÖ

*Itä-Suomen yliopisto,
historia- ja maantieteiden
laitos*

oleskelua paikassa, jossa he ovat asuneet aiemmin tai jossa he tai heidän perheenjäsenensä ovat syntyneet. Voidaan siis puhua juurilleen paluusta. Motiivina ovat erityisesti tunnesiteet synnyinpaikkaan. Perri toteaa, että maastamuuttajat voivat olla mahdollisuus erityisesti Italian sisämaan alueille, jotka ovat jääneet taloudellisesti ja sosiaalisesti jälkeeseen. Hänen mukaansa matkailuteollisuuden ja paikallisten viranomaisten täytyisi kiinnittää enemmän huomiota paluuturismiin.

Ensimmäisen teeman viimeisessä artikkelissa Maria de Nazaré Oliveira Roca käsittelee paikkaan kiinnittymisen kahta ulottuvuutta, kiintymystä ja toimintaa, vapaa-ajan asuntojen omistajien keskuudessa Oosten alueella Portugalissa. Hän erottelee alueen vapaa-ajan asuntojen omistajat kahteen pääryhmään: vapaa-ajan asujat, jotka ovat Lissabonin metropolialueelta ja pienempänä ryhmänä portugalilaiset maastamuuttajat, joilla on vapaa-ajan asunto Oosten alueella. Lissabonin metropolialueella vakituisesti asuvat tuntevat kuuluvansa paikkaan, jossa vapaa-ajan asunto sijaitsee ja menevät sinne mielellään pakoon kaupunkielämää ja arkea. He eivät kuitenkaan yleensä halua osallistua paikallisen yhteisön toimintaan ja kehittämiseen. Sen sijaan maastamuuttajilla on sekä vahva paikkaan kiinnittymisen tunne että halu osallistua paikallisen yhteisön kehittämiseen. Rocan mukaan vahva paikkaan kiinnittyminen lisää paikallista sosio-kulttuurista tietoisuutta ja muun muassa arvostusta luontoa ja ympäristöä kohtaan.

Toinen tema liittyy kaupunkiasumisen ja maaseudun idyllin väliseen tasapainoon. Tämän teeman aiheet tulevat Venäjältä, Ruotsista, Ranskasta ja Suomesta. Tatyana Nefedova ja Judith Pallot tarkastelevat datsoja, venäläisiä mökkejä vastakaupungistumisen edustajina. Sekä köyhät että rikkaat kansalaiset käyttävät datsoja, toiset vaatimattomia mökkejä ja toiset muureilla varustettuja linnoja. Kirjoittajien mukaan yhteistä näillä vapaa-ajan asujilla on halu matkustaa maaseudulle kesäisin.

Dieter K. Müller tarkastelee vapaa-ajan asumista ja siihen liittyvää ulkoilua ja virkistystä ruotsalaisesta näkökulmasta. Tavoitteena on määrittää, missä määrin vapaa-ajan asunto lisää ulkoilua vapaa-ajan asunnon käyttäjien keskuudessa. Tulokset osoittavat, että vapaa-ajan asunnolla, joka sijaitsee maaseutuympäristössä, on voimakas positiivinen vaikutus käyttäjän ulkoiluun ja luonnossa oleskeluun.

Jean-Marc Zaninetti luo katsauksen vapaa-ajan asumisen muuttu-

vaan luonteeseen Ranskassa. Hän luokittelee maan vapaa-ajan asunnot neljään eri tyyppiin perustuen asuntojen sijaintiin: kaupunki, maaseutu, rannikko ja vuoristo. Vapaa-ajan asunnot kaupungeissa ovat vähentyneet ja maaseudulla kasvu on tasaantunut. Kasvua on tapahtunut 1990-luvun jälkeen erityisesti vuoristo- ja rannikkoalueilla. Matkailupainotteisilla vuoristo- ja rannikkoalueilla on edelleen kasvupotentiaalia, mutta toisaalta huolena ovat herkkien vuoristo- ja rannikkoalueiden suunnittelu- ja ympäristöongelmat.

Mervi J. Hiltusen, Kati Pitkäsen, Mia Vepsäläisen ja C. Michael Hallin artikkelissa käsitellään vapaa-ajan asumisen ympäristöllisiä ja sosiaalisia vaikutuksia Suomessa. Vaikutuksia tarkastellaan kolmen vapaa-ajan asumisen kehityssuunnan avulla. Ensimmäinen kehityssuunta käsittelee asumista kahdessa paikassa (dual dwelling). Tällä viitataan asumiseen vuorotellen vapaa-ajan asunnolla ja vakituksella asunnolla, ja vapaa-ajan asunnolla vietetään aikaa muulloinkin kuin loma-aikoina. Toinen kehityssuunta koskee vapaa-ajan asuntojen alueellista keskittymistä matkailukeskuksiin ja kolmas ulkomaalaisten lisääntyntä vapaa-ajan asuntojen omistusta Suomessa. Kuten näistä kehityssuunnista havaitaan, on vapaa-ajan asuminen Suomessa muuttunut ja muuttuu edelleen, minkä vuoksi kirjoittajat korostavat, että politiikkojen, suunnittelijoiden ja tutkijoiden tulee ottaa muutokset huomioon.

Kolmas teema painottuu vapaa-ajan asumisen suunnitteluun ja asuntopolitiikkaan Kreikassa, Portugalissa, Italiassa ja Norjassa. Olga Karayiannis, Olga Iakovidou ja Paris Tsartas esittelevät vapaa-ajan asumista matkailun näkökulmasta Kreikassa. Kreikkalainen asuntopolitiikka on johtanut maailmansotien jälkeen rakentamisen kasvuun ilman valtion puuttumista. 85 prosenttia asuinrakennuksista on rakennettu tuona aikana. Puutteelliset tilastotiedot ja järjestelmällinen rakentaminen kaavoituksen ulkopuolella (off-plan building) vaikeuttavat vapaa-ajan asumisen kehityksen tarkastelua kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Vuosikymmenien ajan rekisteriyksikkönä tilastoinnissa ovat olleet tyhjillään oleva asunnot. Vasta vuoden 2001 väestölaskennassa tyhjät asunnot luokiteltiin vapaa-ajan asunnoiksi.

José António de Oliveira tutkii vapaa-ajan asumisen merkitystä sekä vapaa-ajan asumisen ja matkailun suhdetta maankäytön suunnittelussa Portugalissa. Keskustelu sidotaan kolmeen aihepiiriin, joihin

voidaan kohdistaa suunnittelutoimenpiteitä. Oliveira tarkastelee asuntomarkkinoiden kehitystä ja niiden suhdetta haavoittuvaan taloustilanteeseen, kasvavan kaupunkiväestön uusia kulutustottumuksia ja julkisten viranomaisten toimintaa.

Tullio Romita käsittelee asumismatkailua Italiassa. Asumismatkailulla tarkoitetaan asuntojen yksityisomistukseen perustuvaa matkailua. Se on epämuodollinen ja huomaamaton sosiaalinen ilmiö, jolla on vaikutuksia maankäyttöön ja paikallisiin yhteisöihin. Tämän tyyppistä matkailua ei Italiassa tilastoida virallisesti, vaan vapaa-ajan käytössä olevat asunnot tilastoidaan tyhjillään oleviksi asunnoiksi. Asumismatkailu on monella alueella yleisempää kuin virallinen matkailu, mutta matkailuteollisuus ei osaa huomioida sitä riittävästi sen huomaamattoman luonteen takia.

Tor Arnesen ja Birgitta Ericsson tarkastelevat vapaa-ajan asumisen kehitystä ja siihen liittyviä poliittisia toimenpiteitä Norjassa. Toisen maailmansodan jälkeisen vaurastumisen myötä on siirrytty vaatimattomista mökeistä vaatimustasoltaan korkealuokkaisiin vapaa-ajan asuntoihin. Arnesenin ja Ericssonin mukaan poliittiset toimenpiteet ovat onnistuneet melko hyvin vuosien aikana, mutta uusia toimenpiteitä ei ole kehitetty nykytrendejä, erityisesti monipaikkaista asumista varten.

Edellä esitetyt lyhyet kuvaukset artikkeleiden aiheista havainnollistavat kokoomateoksen monialaisuutta. Käsitellyssä ovat niin poliittiset, taloudelliset, sosiaaliset kuin ympäristöllisetkin asiat. Vapaa-ajan asuntojen ja niiden käyttäjien sekä teoreettisten käsitteiden erilaiset määritelmät kuvaavat hyvin ilmiön kulttuurisia ominaispiirteitä kussakin maassa. Teoksen lopussa on Paul Clavalin kirjoittama yhteenvetoluku. Yhteenvedo on paikallaan useiden näkökulmien ja eri maita kuvaavien kirjoitusten jälkeen. Claval toteaa, että ”kirjan artikkelit valottavat vapaa-ajan asumisen eri näkökulmia tietyssä maassa, mutta samanaikaisesti artikkelit auttavat ymmärtämään, mitä muissa maissa tapahtuu.” Mielestäni tämä kiteyttää teoksen idean hyvin. Toisiaan täydentävät artikkelit todellakin auttavat ymmärtämään vapaa-ajan asumisen kehitystä ja nykytrendejä Euroopassa. Kirja antaa monipuolisen kuvan vapaa-ajan asumisen ilmiöstä ja vallitsevasta vapaa-ajan asumisen tutkimuksesta Euroopassa. Suosittelen teosta kaikille, joita vapaa-ajan asumisen tutkimus ja vapaa-ajan asuminen ilmiönä kiinnostavat.